

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 11. maí 2023
Málsnúmer: 202304-0009
SS/SKV

Efni: Umsögn um matsáætlun vegna breytinga á eldi Arnarlax í Arnarfirði.

Vísað er í tölvupóst frá Skipulagsstofnun, dags. 11. Apríl 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um matsáætlun framkvæmdar Arnarlax á aukningu heildarlífmassa á laxi í Arnarfirði um 4.500 tonn og breytingu á afmörkun eldissvæða.

Náttúrufræðistofnun veitti umsögn um matsskyldu framkvæmdarinnar þann 12. október 2022. Þá varðaði framkvæmdin einungis breytingu á afmörkun eldissvæða en nú hefur verið ákveðið að meta samhliða áhrif á aukningu á heildarlífmassa um 4500 tonn. Vísað er í þá umsögn hér á eftir en þess ber að geta að í þeirri umsögn var ekki gert ráð fyrir aukningu á heildarlífmassa, heldur einungis breytingu á afmörkun eldissvæða. Markmið Arnarlax með þeirri framkvæmd er að bæta eldisskilyrði og minnka umhverfisáhrif eldisins. Meta þarf vandlega hvort þau markmið standist einnig með áformaðri aukningu í framleiðslu eða hvort fleira þurfi til.

Náttúrufræðistofnun vill ítreka afstöðu sína sem kom fram í umsögninni um matsskyldu að óheppilegt sé að með stækkun skilgreindra eldissvæða verði skörun við svæði á gildandi náttúruvinnjaskrá. Eins og segir í þeirri umsögn þá skarast Kirkjuból og Hringsdalur við “svæði nr. 340 á náttúruvinnjaskrá: Ketildalir í Arnarfirði. Það svæði er metið með hátt verndargildi vegna landslags og fuglalífs. Í tillögu að Strandsvæðisskipulagi Vestfjarða 2022 er það svæði sem fellur undir svæði nr. 340 sett í nýtingarflokkinn Umhverfi og náttúra, en í þeim flokki er ekki gert ráð fyrir uppbyggingu sjókvíaeldis. Það skýtur því skökku við að stækka það svæði sem fer undir sjókvíaeldi við Hringsdal og Kirkjuból. Þar sem áhrif af stækkun áhrifasvæðis með t.d. fjölgun sjókvía er líklegast til að hafa neikvæð áhrif á landslag annars vegar (þar sem ásýndaráhrif frá sjókvíunum aukast) og áhrif á fuglalíf hins vegar (því hætta eykst á að fuglar sæki í kvíar og mögulega verði fyrir truflunum eða slasist, eftir því sem kvíunum fjölgar og þær eru á stærra svæði), þá ætti frekar að horfa til þess að draga úr umsvifum sjókvíaeldis á svæðinu en auka þau. Þess má geta að Arnarlax hefur ekki hafið starfsemi við Kirkjuból. Að mati Náttúrufræðistofnunar ætti að hætta við þau áform vegna skörunar við náttúruverndarsvæðið.” Þessi afstaða Náttúrufræðistofnunar er óbreytt enda segir í endanlegri tillögu að Strandsvæðisskipulagi Vestfjarða er skipulagsákvæði sem gerir ráð fyrir að fiskeldi sé víkjandi innan reitsins sem fellur undir nýtingarflokkinn Umhverfi og náttúra (reitur UN5 á mynd 4.1 í matsáætlun).

Einnig ber að ítreka ábendingu um áformað stækkað eldissvæði fyrir Hlaðsbót og Tjaldaneseyrar að það skarast á við náttúruvinnjaskrársvæði 311: Skaginn milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar, sem hefur hátt verndargildi vegna landslags, gróðurs og jarðminja. Það svæði er hins vegar ekki skilgreint í nýtingarflokkinn Umhverfi og náttúra. Engu að síður er mögulegt

að verndargildi landslagsins rýrist með auknum fjölda sjókvía á svæðinu við Hlaðsbót og Tjaldanes.

Áformað er að leggja mat á eftirfarandi umhverfisþætti í umhverfismatsskýrslunni: Ástand botnsjávar, botndýralíf, villta stofna laxfiska, nytjastofna (einungis rækju), ásynd, fugla og haf- og strandnýtingu. Ekki verður fjallað um áhrif á svif- og botnþörungum, sjávarspendýr og samfélag þar sem metið var við vinsun umhverfisþátta að engin breyting yrði frá fyrra umhverfismati. Náttúrufræðistofnun setur spurningamerki við hvort hægt sé að fullyrða að stækkun sjókvíaeldissvæða með fjölgun og aukinni dreifingu sjókvía í Arnarfirði feli ekki í sér breyttar forsendur fyrir mat á áhrifum á sjávarspendýr. Fleiri og dreifðari sjókvíar hljóta að auka hættu á truflun fyrir fardýr eins og hvali með mögulegum hegðunarbreytingum og jafnvel beinum árekstrum.

Eins og fram kemur í umfjöllun um áhrif á ástand sjávar er Arnarfjörður þröskuldsfjörður og því viðkvæmari fyrir áhrifum uppsöfnunar næringarefna en margir aðrir firðir. Burðarþolsmatið gerir ráð fyrir að helmingur úrgangs frá eldi lendi í dýpsta hluta fjarðarins innarlega í Arnarfirði. Öll áform um aukna framleiðslu á lífmassa með tilheyrandi aukningu á uppsöfnun næringarefna þarf því að meta afar vandlega með tilliti til áhrifa og Náttúrufræðistofnun telur að aðstæður kalli á varfærni frekar en að stefna að fullnýtingu burðarþols. Fjölbreytt lífríkis Arnarfjarðar er í húfi en eins og fram kemur í matsáætlun er þar m.a. að finna kalkþörungasamfélög, uppeldisstöðvar nytjastofna og fæðuöflunarstöðvar sjófugla, sela og hvala. Nýlegar rannsóknir hafa sýnt fram á að líffræðileg fjölbreytni kalkþörungasamfélaga sé mikil og þar séu m.a. mikilvægar uppeldisstöðvar þorsks. Þessi búsvæði eru þegar undir miklu álagi vegna nýtingar á kalkseti og því mikilvægt að sýna varfærni þegar kemur að ákvarðanatöku um fleiri álagsþætti eins og uppsöfnun næringarefna frá sjókvíaeldi.

Að meta áhrif aukinnar framleiðni á ástand sjávar tengist ekki fagsviði Náttúrufræðistofnunar heldur annarra fagstofnana en varðandi breytingar á afmörkun og stækkun eldissvæða þá getur slíkt leitt til dreifingar álags og þ.a.l. minnkandi álags á einstök svæði. En hins vegar stækkar heildarsvæðið sem verður fyrir beinu álagi. Tryggja þarf að vöktunarsvæðið stækki eins og nauðsynlegt er til að meta hvernig álagið dreifist og áhrifin sem af því verða. Fjalla þarf um hvernig vöktunaráætlun aðlagast þessum breytingum í umhverfismatsskýrslunni.

Ekki er stefnt að því að framkvæma sérstaka rannsókn á botndýrum þar sem um er að ræða sömu eldissvæði og fjallað var um í fyrra umhverfismati. Miðað við það sem fram kemur í texta matsáætlunar er það ekki að fullu rétt því athuganir náðu til Hringsdals, Haganess og Tjaldaneseyrar en ekki við áætluð eldissvæði við Kirkjuból og Hlaðsbót þar sem engin vöktun hefur heldur farið fram enda starfsemi ekki hafin þar. Skýra þarf betur hvers vegna ekki sé stefnt að bættri þekkingu á botndýralífi á þessum tveimur svæðum.

Fram kemur að ekki séu komnar endanlegar niðurstöður um losun kopars frá nýrri gerð nótapoka. Áður en ný tegund nótapoka er tekinn í notkun væri æskilegt að þessar tölur liggja fyrir svo tryggt sé að ný tegund losi ekki meiri kopar út í umhverfið en þær eldri.

Í umfjöllun um fuglalíf eru talin upp þekkt æðarvörp. Réttara er að þessi æðarvörp eru nýtt til dúntekju en æður verpir víðar í firðinum. Mikilvægt er að mat á áhrifum á fuglalíf byggist á gögnum um dreifingu og fjölda fugla á áhrifasvæði allra sjókvíaeldissvæða. Einnig þarf að

skoða hvaða áhættuþættir geta verið til staðar fyrir fuglalíf t.d. hávaði, ljósmengun, slys og óbein áhrif vegna breytinga á botndýralífi og ástandi sjávar almennt. Taka þarf til skoðunar hvernig fjölgun og aukin dreifing sjókvía á stærri eldissvæðum hefur áhrif á þessi atriði.

Aukin framleiðsla og stækkun eldissvæða eykur hættu á neikvæðum áhrif á villta stofna laxfiska en eins og fram kemur í matsáætlun er villtan lax að finna í flestum ám sem og aðrar laxfiskategundir. Þéttleiki villtra laxa er metinn hár í fimm af átta vatnsföllum í Arnarfirði. Fækkun fiska í hverri sjókví ætti að draga úr áhrifum smits af laxalús eða sjúkdómum innan hvernar kvíar en hins vegar getur stækkun eldissvæðis í heild leitt til þess að líkur aukist á að smit berist út fyrir eldissvæðið og í bæði önnur eldissvæði eða í villta laxa. Stefnt er að því að breyta uppsetningu sjókvía þannig að þær séu staðsettar þvert á straumstefnu frekar en langsum með straumstefnu. Það á að bæta aðgengi að ferskum og súrefnisríkum sjó í hverri sjókví og ætti að draga úr smithættu. Mikilvægt er að þetta sé staðfest á sannfærandi hátt með gögnum og að tekið verði tillit til þess að smitsvæðið geti stækkað með stækkandi eldissvæðum og aukinni dreifingu kvía.

Aukinn fjöldi kvía eykur einnig líkur á að slysasleppingar verði. Staðfest hefur verið að eldislaxar hafi sloppið úr kvíum og borist m.a. í Mjólka. Hættan er því sannarlega fyrir hendi og því afar mikilvægt að í umhverfismatsskýrslu verði greinargóð umfjöllun um hver hættan á mögulegri erfðablöndun milli eldislaxa og villtra laxa í Arnarfirði sé og hvernig áform um aukna framleiðslu á lífmassa og stækkun eldissvæða hefur áhrif á það.

Stefnt er að því að meta ásýndaráhrif með ljósmyndum og greiningu á sýnileika kvíasamstæða í landlíkani. Mikilvægt er að greiningin nái vel yfir áform um öll stækkuð eldissvæði, einnig þau þar sem starfsemi er ekki hafin.

Jákvætt er að almennt eigi að skoða samþættingaráhrif framkvæmdarinnar við eldisáform Arctic Sea Farm í Arnarfirði hvað varðar flesta umhverfisþætti sem til umfjöllunar eru í matsáætlun.

Náttúrufræðistofnun gerir ekki frekari athugasemdir við matsáætlunina.

Virðingarfyllst,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs

